

Тетяна Лоза

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0001-5884-7907
DOI 10.24139/2312-5993/257-265

МОТИВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті розглянуто й визначено мотиваційні пріоритети учнів початкової школи, їх інтереси у сфері фізичної культури і спорту для підвищення рухової активності та покращення їх стану здоров'я.

Проведено анкетування учнів 1-4 класів (163 учня та 180 батьків).

Аналіз анкетування засвідчив наявність значного потенціалу шкільних уроків фізичної культури, оскільки більшості учнів уроки фізичної культури подобаються. Водночас, діти висловлювали бажання збільшити кількість ігрових та змагальних моментів, а також використання музичного супроводу на уроках.

Дані анкетування батьків показали наявні відмінності у пріоритетах молодших школярів від віку, а також занепокоєння батьків захопленням дітей комп'ютерними іграми, що негативно позначається на самопочутті та здоров'ї дітей.

Ключові слова: молодші школярі, фізичне виховання, мотиваційні пріоритети, інтереси, анкетування.

Постановка проблеми. Доведено, що за поведінкою людини визначають її потреби, які свідомо чи несвідомо спонукають її до діяльності. Сучасні дослідження показують, що у формуванні потреб індивіда у високій руховій активності суттєву роль відіграють три фактори. У першому факторі, найсильнішому за своїм впливом, відображено вплив спортивних традицій у сім'ї (активні заняття фізичними вправами членів сім'ї, особистий приклад батьків, а також вплив особистості вчителя, його авторитету та рівня професійної компетенції). Другий фактор відображає взаємозв'язок мотиваційної сфери та очікуваних результатів від занять фізичними вправами (зниження жирової маси та підвищення м'язового компоненту складу тіла, гармонійна статура, що відповідає сучасним естетичним вимогам). Третій фактор відображає загальні закономірності розвитку та самоорганізації живих систем, які визначають синергізм культурних, соціальних факторів та біологічних потреб індивіда у процесі формування свідомості та активності. Вивчення мотиваційної сфери молодших школярів, їх інтересів у сфері фізичної культури, факторів і методів, що сприяють їх формуванню, дасть змогу залучити більшу кількість дітей до систематичних занять фізичною культурою та спортом та скерувати процес фізичного виховання на підвищення рухової активності й покращення стану їх здоров'я.

Аналіз актуальних досліджень. Освітній процес у сучасних закладах освіти передбачає не тільки навчання та виховання, але й оздоровлення дітей та молоді. Саме здоров'я значною мірою визначає стан населення України у XXI столітті. Вже ніхто не сперечається з тим фактом, що сьогодні обсяг освіти перевищує всі допустимі норми сприйняття та характеризується неможливістю повноцінного засвоєння учнями обсягу знань, який весь час зростає. Великі обсяги інформації, які потрібно запам'ятати, дитині не під силу. Це негативно впливає на її творчі здібності та здоров'я.

Рухова активність – невіддільна частина способу життя і поведінки дітей, що визначається соціально-економічними й культурними факторами, залежить від організації фізичного виховання, морфофункціональних особливостей організму, що росте, типу нервної системи, кількості вільного часу мотивації до занять, доступності спортивних споруд і місць відпочинку дітей (Круцевич, 2012, с. 8).

Крім цього, зниження рівня здоров'я і фізичної підготовленості дітей та молоді є вплив прогресивного розвитку сучасних інформаційних технологій, що сприяє порушенню гігієнічно-обґрунтованого режиму дня. У цьому контексті формування культури дозвілля сучасних дітей має стати однією з найважливіших сфер діяльності закладів освіти.

Відомо, що формування і збереження здоров'я громадян є стратегічним завданням держави, оскільки від стану здоров'я населення залежить добробут країни (Москаленко, 2007; Круцевич, 2012; Михно та Лоза, 2016).

Фахівці визначають такі ознаки індивідуального здоров'я, як: специфічна і неспецифічна і неспецифічна стійкість до дії деструктивних чинників; показники зростання та розвитку, поточний функціональний стан і потенціал (можливості організму й особи, наявність та рівень якого-небудь захворювання або дефекту розвитку; рівень морально-вольових і ціннісно-мотиваційних установок (Дубогай, 2005; Апанасенко, 2007).

Аналіз праць видатних педагогів минулого показав важливі аспекти зміцнення здоров'я молодого покоління та її взаємозв'язок із сучасністю. Розкривається доцільність використання педагогічних надбань у фізичному вихованні учнів для зміцнення їх здоров'я. Акцентуються увага на роль фізичної підготовки у всебічному розвитку дітей (Лоза та Лях, 2017, с. 72-75).

У роботі (Лоза та Лях, 2018, с. 54-57) визначено проблеми стану здоров'я різних груп населення та шляхи їх покращення. Доведено оздоровче значення рухової активності для всіх етапів життя людини.

Однак, науковці наголошують на необхідності формування здоров'я з раннього дитинства (Дубогай, 2005; Апанасенко, 2007; Круцевич, 2012).

Дифіцит рухів особливо необхідний у період росту й формування організму (Дубогай, 2005, с. 12). Прорахунки у фізичному вихованні дітей у подальшому важко вирівнюються, а іноді зовсім не долаються, тому що

дитячий вік найбільш сприятливий для розвитку рухових функцій та фізичних якостей, навчанню важливих навичок та вмінь.

Деякі автори вказують на необхідність упровадження в процес фізичного виховання різних інноваційних технологій для покращення фізичного стану дітей (Дубогай, 2005; Булатова та Усачов, 2012; Михно та Лоза, 2016). Ці новітні технології сприяють підвищенню інтересу дітей, а це, у свою чергу, мотивує їх до занять фізичною культурою і спортом.

Отже, потреба суспільства у формуванні здорового покоління завжди залишається актуальною.

Мета статті – визначити мотиваційні пріоритети учнів початкової школи, інтереси у сфері фізичної культури і спорту для підвищення їх рухової активності й покращення стану здоров'я.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, анкетування, методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу. Робота виконувалася згідно з планом науково-дослідницької роботи кафедри теорії та методики фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка на 2016-2020 рр. «Теоретичні і методичні основи фізкультурної освіти різних груп населення» (номер державної реєстрації 0116U000900).

Широко розповсюдженим методом вивчення потреб, мотивів та інтересів різних верств населення є анкетування – метод отримання інформації шляхом письмових відповідей респондентів на систему стандартних запитань анкети (Круцевич та ін., 2011). З метою вивчення мотивації діяльності молодших школярів у процесі фізичного виховання була використана анкета, модифікована на основі анкети, запропонованої (Круцевич та ін., 2011, с. 126). В анкетуванні взяли участь учні 1–4 класів у закладах загальної середньої освіти в кількості 163 особи (81 хлопчик і 82 дівчинки) та 180 батьків.

Аналіз інтересів дітей молодшого шкільного віку до різних видів спорту свідчить про те, що найбільшою популярністю в дівчат користуються заняття в танцювальних гуртках, а також гімнастика та плавання. При цьому популярність танцювальних гуртків серед дівчат залишається високою протягом усього часу навчання в початковій школі (рис. 1).

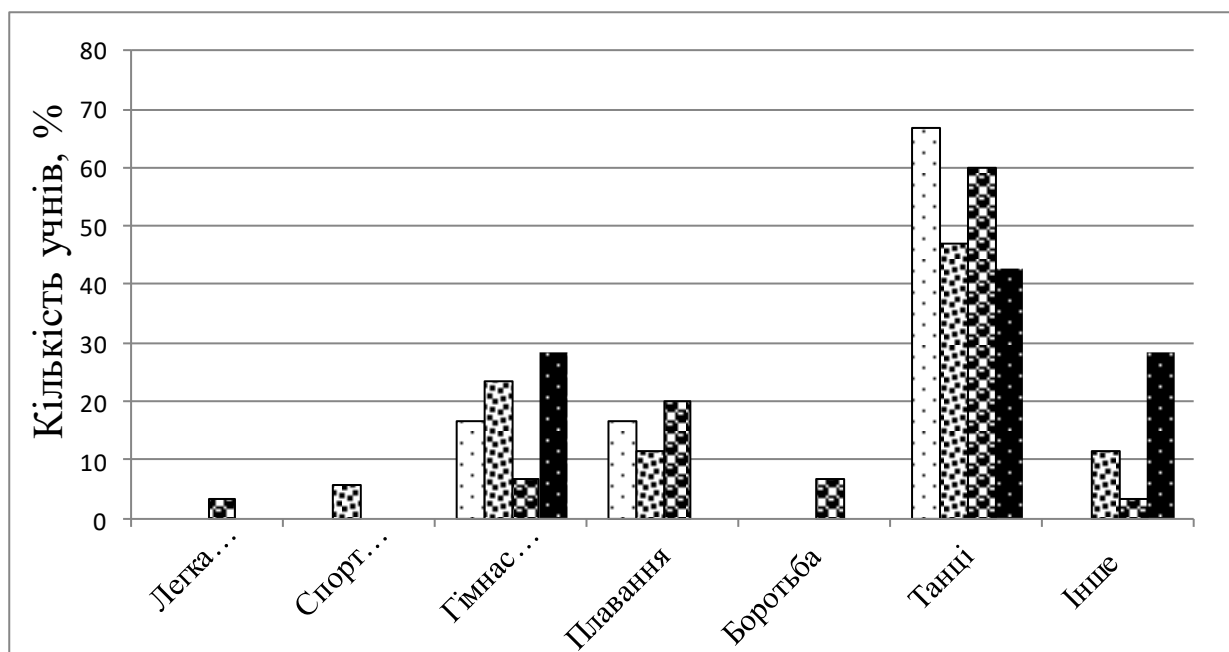

Рис. 1. Розподіл відповідей на запитання: «Яким видом спорту Ви займаєтесь?» серед дівчат 7-10 років, %:

□ – 7 років; ▨ – 8 років; ▩ – 9 років; ■ – 10 років.

У хлопців 7–9 років також одним із найбільш популярних видів спорту виявилися танці. Друге місце за популярністю серед хлопців молодшого шкільного віку належить спортивним іграм. При чому із дорослішанням інтерес до занять танцями у хлопців суттєво знижується, а зацікавленість спортивними іграми (переважно футболом) підвищується (рис. 2).

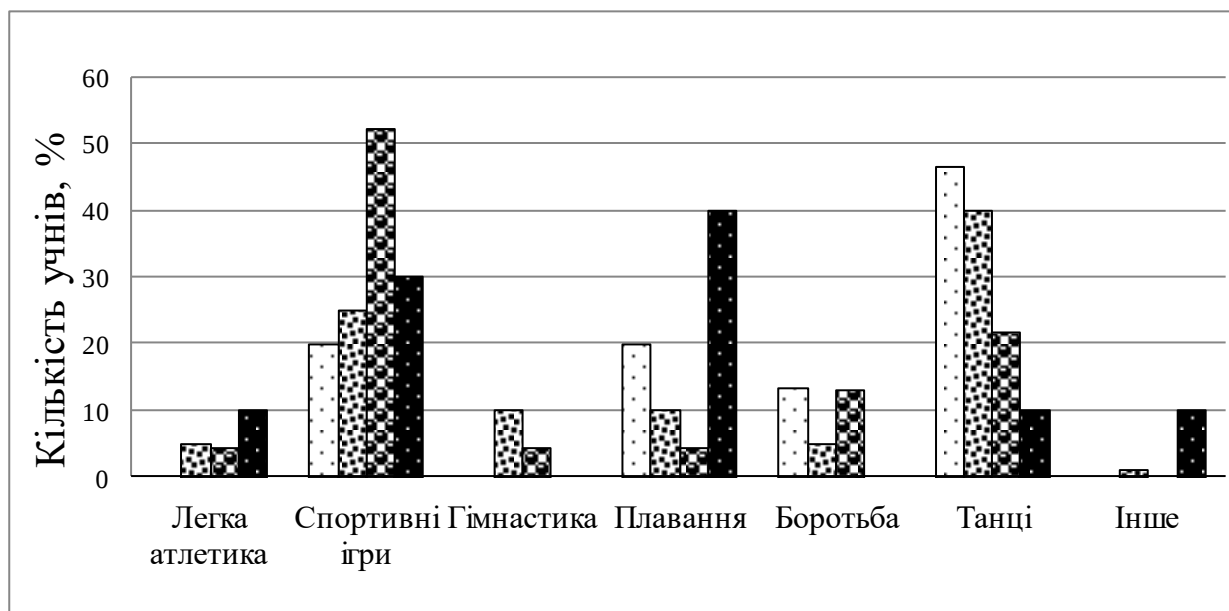

Рис. 2. Розподіл відповідей на запитання: «Яким видом спорту Ви займаєтесь?» серед хлопців 7-10 років, %:

□ – 7 років; ▨ – 8 років; ▩ – 9 років; ■ – 10 років.

Наукові дослідження демонструють, що особливості мотивів та інтересів людини до занять фізичними вправами залежать від її віку та статі. Відомо, що формування мотивів розпочинається тоді, коли з'являється мета. Мета занять може відрізнятись у школярів, тих, хто мешкає в міський та сільській місцевості, у хлопців і дівчат.

Аналіз даних анкетування показав, що серед причин, які є стимулом до занять руховою активністю, у хлопців молодшого шкільного віку переважають: досягнення високих спортивних результатів – 61,7 % (n = 50) хлопців та покращення стану здоров'я – 55,6 % (n = 44) хлопців. Значну кількість хлопців у заняттях фізичними вправами приваблюють активний відпочинок (n = 31) та спілкування з друзями (n = 16). Також необхідно відмітити, що частину хлопців початкової школи турбує проблема нормалізації маси тіла – 11,1 % (n = 9) опитаних хлопців (рис. 3).

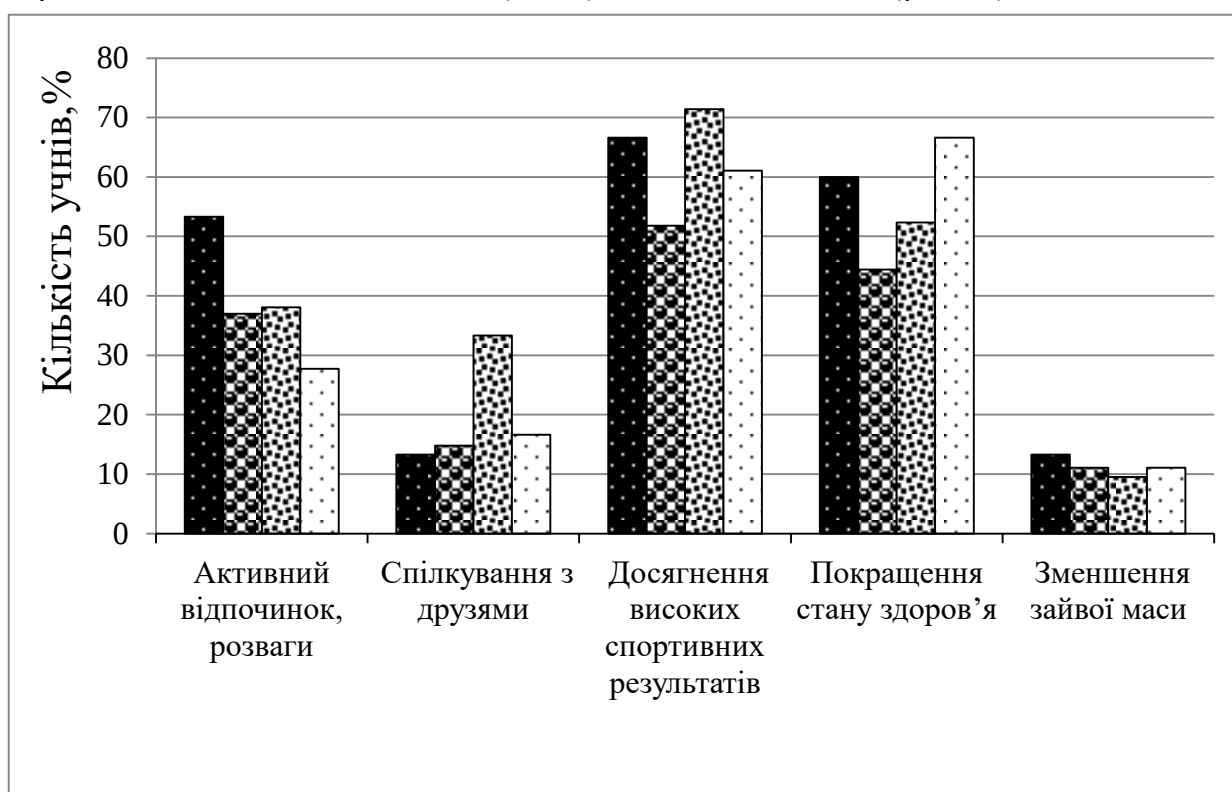

Рис. 3. Структура мотивів, які спонукають хлопців 7-10 років до занять фізичними вправами, %:

□ – 7 років; ▨ – 8 років; ▩ – 9 років; ■ – 10 років.

Серед причин, які є стимулом до занять руховою активністю більшість дівчат молодшого шкільного віку називають покращення стану здоров'я – 69,5 % (n = 57) дівчат та досягнення високих спортивних результатів 63,4 % (n = 52) дівчат. Зниження маси тіла і спілкування з друзями в якості стимулу до занять фізичними вправами називали 29,3 % (n = 24) дівчат, активний відпочинок 26,8 % (n = 22) (рис. 4).

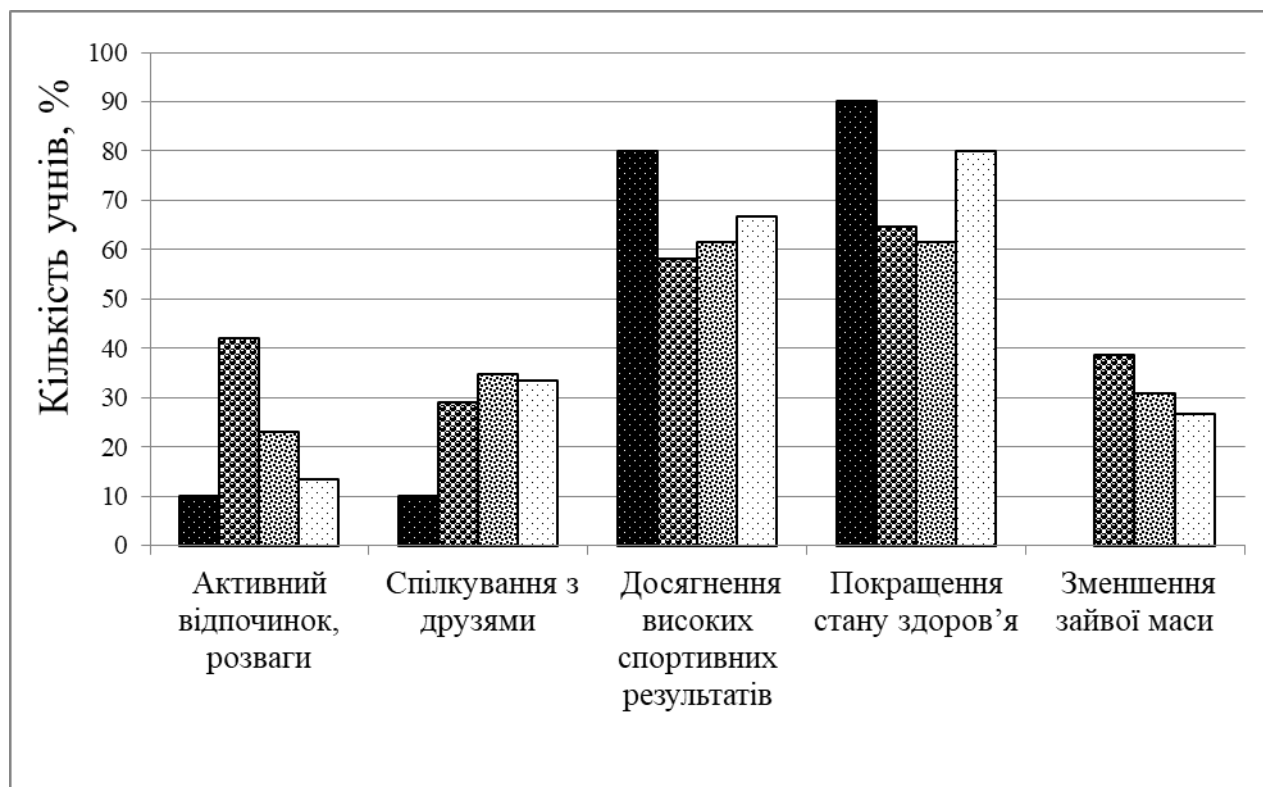

Рис. 4. Структура мотивів, які спонукають дівчат 7-10 років до занять фізичними вправами, %:

□ – 7 років; ▨ – 8 років; ▩ – 9 років; ■ – 10 років.

До причин, які, за нашими даними, стають на заваді заняттям фізичною культурою молодших школярів, належать: брак часу – 19,3 %, (n = 15) хлопців і 22,2 % (n = 18) дівчат, відсутність друзів, із якими відвідували б заняття – 17,2 % (n = 14) хлопців і 12,8 % (n = 10) дівчат, відсутність зручного та красивого одягу – 4 % (n = 3) хлопців і 12,9 % (n = 8) дівчат. Водночас більшість із опитаних – 52,9 % (n = 43) хлопців і 49,6 % (n = 41) дівчат на запитання: «Які причини заважають вам займатися спортом чи фізичною культурою?» відповіли: «Нічого не заважає».

Абсолютна більшість учнів, які навчаються в початковій школі, на питання «Чи подобаються вам уроки фізичної культури?» дали стверджувальну відповідь – 83,4 % (n = 136), із них 83,9 % (n = 68) хлопців і 83,6 % (n = 68) дівчат. Однак, слід звернути увагу на те, що кількість учнів, яким подобаються уроки фізичної культури, зменшується з року в рік (рис. 5).

Відомо, що для дітей молодшого шкільного віку найбільш привабливою діяльністю є гра. Більшість із опитаних учнів – 49 % дівчат (n = 40) і 60 % (n = 48) хлопців на запитання «Що вам не подобається на уроках фізичної культури?» відповіли: «мало ігор», суттєва частка учнів указує на недостатню кількість змагальних моментів – 25,4 % (n = 21) дівчат і 18,1 % (n = 15) хлопців, 13,5 % (n = 11) дівчат хотіли б, щоб на уроках використовувався музичний супровід. У той самий час, все подобається на уроках фізичної культури 27,5 % (n = 22) дівчат і 16,2 % (n = 13) хлопців (рис. 6).

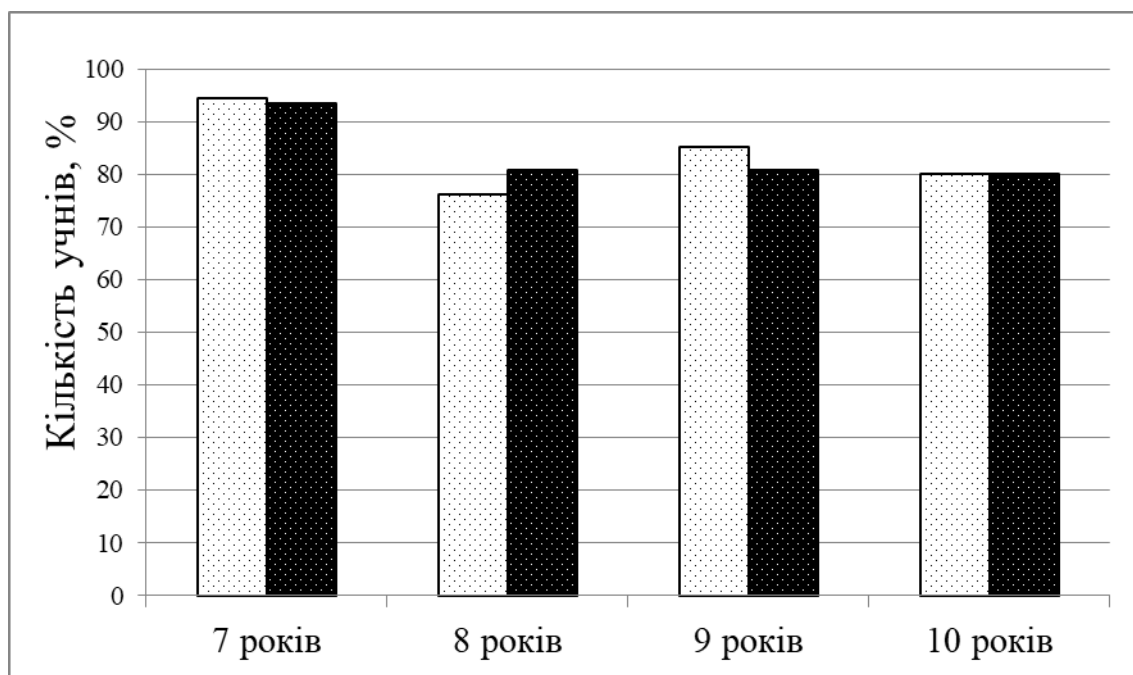

Рис. 5. Кількість учнів 7–10 років, які на запитання: «Чи подобаються Вам уроки фізичної культури?» дали стверджувальну відповідь, %:

■ – хлопці; ■ – дівчата.

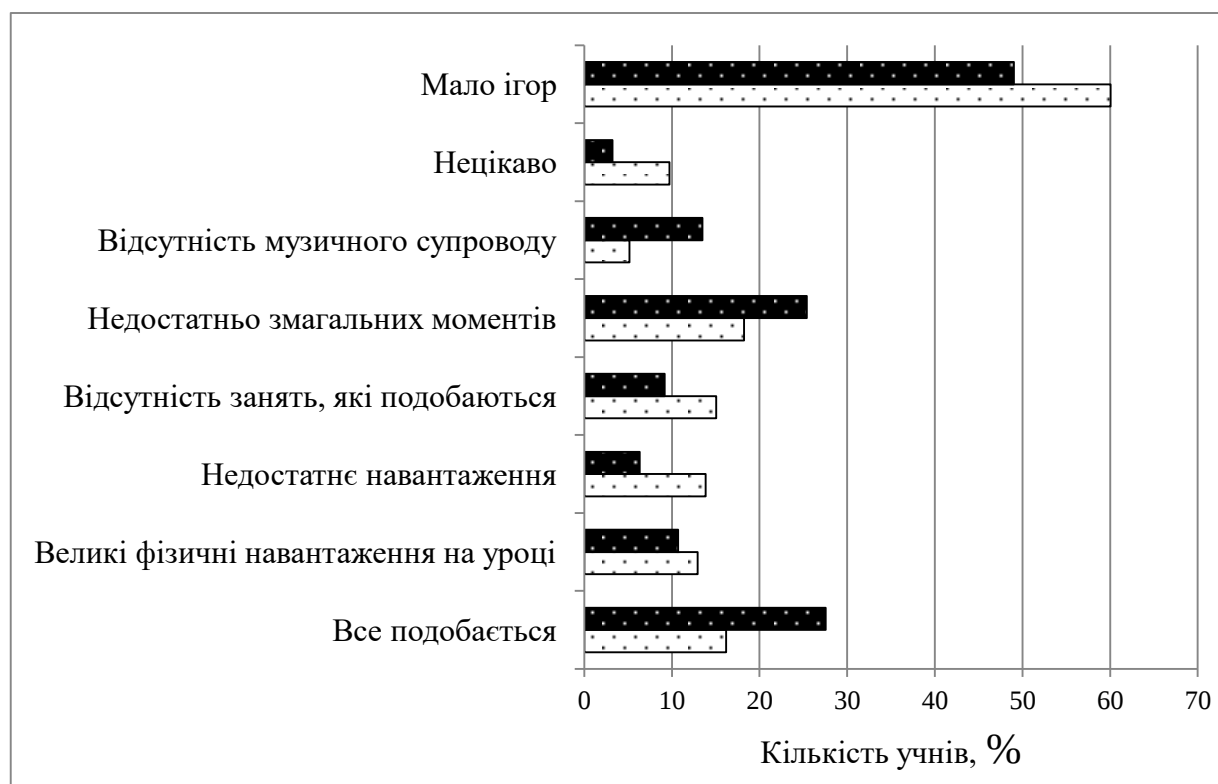

Рис. 6. Розподіл відповідей на запитання «Що вам не подобається на уроках фізичної культури?».

■ – хлопці; ■ – дівчата.

Висновки. Дані анкетування свідчать, що фізичне виховання в початковій школі має значний потенціал, оскільки уроки фізичної культури подобаються абсолютній більшості дітей молодшого шкільного віку. Проте вчителі, які викладають фізичну культуру в початковій ланці повинні враховувати мотиви та інтереси дітей даного віку: молодших школярів найбільше приваблюють ігри, змагання, музичний супровід.

Підтримка батьків є головною мотивацією для учнів початкової школи до підвищення рухової активності й покращення стану їх здоров'я.

Перспективи подальших досліджень полягають у науковому обґрунтуванні різнорівневних досліджень стилів життя та вивчення його впливу на рівень фізичного здоров'я учнів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

- Апанасенко, Г. Л. (2007). *Книга о здоровье*. Киев: Медкнига (Apanasenko, H. L. (2007). *The book about health*. Kyiv: Medkniha).
- Булатова, М. М., Усачов, Ю. О. (2012). Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології у фізичному вихованні. *Теорія і методика фізичного виховання*, 2, 320-350 (Bulatova, M. M., Usachov, Yu. O. (2012). Modern physical culture and health technologies in physical education. *Theory and methods of physical education*, 2, 320-350).
- Дубогай, О. (2005). *Навчання в русі. Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі*. Київ: Шкільний світ (Dubohai, O. (2005). *Learning in motion. Health-saving pedagogical technologies in elementary school*. Kyiv: School world).
- Круцевич, Т. Ю. (2012). *Теорія і методика фізичного виховання*. Київ: Олімпійська література (Krutsevych, T. Yu. (2012). *Theory and methods of physical education*. Kyiv: Olympic literature).
- Круцевич, Т. Ю., Воробйов, М. І., Безверхня, Г. В. (2011). *Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді*. Київ: Олімпійська література (Krutsevych, T. Yu., Vorobiov, M. I., Bezverkhnia, H. V. (2011). *Control in physical education of children, adolescents and young people*. Kyiv: Olympic literature).
- Лоза, Т. О., Лях, М. В. (2017). Погляди видатних педагогів минулого на фізичне виховання дітей та їх взаємозв'язок з сучасністю. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*, 2 (147), 72-75 (Loza, T. A., Liakh, M. V. (2017). The outstanding pedagogues of the past views on children physical education and it's correlation to present days. *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University*, 2, (147), 72-75).
- Лоза, Т. О., Лях, М. В. (2018). Проблеми стану здоров'я різних груп населення та шляхи їх підвищення. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, VI (28), Issue 169, 54-57 (Loza, T. A., Liakh, M. V. (2018). Problem of health status of different population groups and ways of their solution. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, VI(28), Issue 169 June 2018, 54-57).
- Михно, Л. С., Лоза, Т. О. (2016). Ефективність використання засобів йога-аеробіки у фізичному вихованні учнів початкової школи. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 1, 35-40 (Mikhno, L. S., Loza, T. O. (2016). The effectiveness of using yoga aerobics in the physical education of elementary school. *Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical education and sports*, 1, 35-40).

Москаленко, Н. В. (2007). *Фізичне виховання молодших школярів* Дніпропетровськ: Вид-во «Інновація» (Moskalenko, N. V. (2007). *Physical education of junior pupils*. Dnipropetrovsk).

РЕЗЮМЕ

Лоза Татьяна. Мотивационные приоритеты младших школьников в процессе физического воспитания.

Целью статьи является определение мотивационных приоритетов учащихся начальной школы, их интересов в сфере физической культуры и спорта. Было проведено анкетирование учащихся 1-4 классов (163 ученика). Анализ анкетирования свидетельствует про значительный потенциал школьных уроков физической культуры. Одновременно, дети выражали желания увеличения количества игровых и соревновательных моментов, а также использование музыкального сопровождения на уроках.

Данные анкетирования родителей (180 человек) показали явные отличия в приоритетах младших школьников в зависимости от возраста; беспокойство родителей повышенным интересом их к компьютерным играм, что отрицательно сказывается на самочувствии и здоровье детей.

Ключевые слова: младшие школьники, физическое воспитание, мотивационные приоритеты, интересы, анкетирование.

SUMMARY

Loza Tetiana. Motivation priorities of junior schoolchildren in the process of physical education.

It is known that formation and preservation of health of citizens is a strategic task of the state, since welfare of the country depends on the state of health of the population. Therefore, there has recently been an increase in scientific interest in finding ways to explore the factors that contribute to improving health of different population groups.

One of the factors that negatively affect health of children is lack of motor activity. A questionnaire was conducted for pupils of grades 1–4 (163 pupils and 180 parents). The motivation priorities of students, their interests in the field of physical culture and sports were determined.

The analysis of interests in different sports has shown that among girls the most popular are dance groups, gymnastics and swimming, and among boys of 7–9 years old – also dance, but as they grow older, their interests change for sports games (mainly football).

As an incentive for engaging in motor activity in boys, achievement of sports results is 61,7 %, improvement of the health status is 55,6 %, and 11,1 % of boys are concerned about the problem of normalizing the body weight in girls by 29,3 %. Absolute majority of students enjoy physical education (83,9 % of boys and 83.6% of girls).

However, it should be noted that the number of students who like physical education lessons decreases from year to year. Only 27,5 % of girls and 16,5 % of boys enjoy doing everything at school. Students noted that they did not like the lessons when there were few games, competitive moments, and no musical support was used.

The parents' results have revealed the differences in the priorities of junior schoolchildren from the age, as well as the parents' anxiety about their children's passion for playing computer games, which negatively affects health and well-being of children.

Parents' support is the main motivation for elementary school students to increase motor activity and improve their health.

Key words: junior schoolchildren, physical education, motivational priorities, interests, questionnaires.